

Motion till riksdagen 2021/22:4747

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

med anledning av prop. 2021/22:244 Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en tydlig definition av begreppet egenvårdsbedömning i lagen om egenvård och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en rättssäker individuell prövning i samband med beslut om egenvårdsbedömningar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barnets bästa ska tydliggöras i samband med beslut om egenvårdsbedömningar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram metodiska kunskapsstöd och vägledning i fråga om bedömningar och gränsdragningar mellan personlig assistans, egenvård och hälso- och sjukvård och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringen föreslår i propositionen bl.a. att det ska införas en lag om egenvård. Regeringen beskriver i propositionen att med egenvård avses enligt den nya lagen en hälso- och sjukvårdsåtgärd som behandlande hälso- och sjukvårdspersonal har bedömt att en patient kan utföra själv eller med hjälp av någon annan. I lagen införs ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonalen inför, vid och efter en sådan bedömning.¹

¹ Prop. 2021/22:244 Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård.

Regeringen föreslår därtill att det ska införas ett nytt grundläggande behov i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Behovet gäller stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa. Hjälpbehov som avser sådant stöd ska vara assistansgrundande i sin helhet. Det ska inte vidtas något avdrag för föräldraansvar från ett sådant hjälpbehov när barnets behov av personlig assistans bedöms.²

Regeringen föreslår vidare att det införs en bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) om hälso- och sjukvårdens skyldigheter när vård enligt lagen ges till personer som har stora och varaktiga funktionsnedsättningar. Enligt bestämmelsen ska det då särskilt övervägas om vården kan ges på ett sätt som bidrar till att den enskilde får möjlighet att delta i samhällslivet och kan leva som andra. Samtliga lagändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.³

Lagrådet konstaterar i sitt yttrande bl.a.:

Den föreslagna lagens sex paragrafer har ett tämligen begränsat innehåll som också till största delen motsvarar bestämmelser i andra författningar. Med hänsyn till innehållet i de föreslagna bestämmelserna och till de krav på överskådlighet och tillgänglighet som bör ställas på en lagstiftning av detta slag, framstår det som naturligt att placera dem i någon eller några av dessa författningar. Av lagrådsremissen framgår inte närmare vilka överväganden som har medfört att en särskild lag har ansetts vara ett bättre alternativ. Enligt motiven är begreppet egenvård så centralt och betydelsefullt att definitionen av begreppet bör finnas i lag, men det framstår som främmande att reglera enskildas vårdinsatser i form av egenvård i HSL eller patientsäkerhetslagen eftersom dessa lagar gäller för vårdgivare. Argumenten för att bestämmelserna om egenvård bör finnas i en särskild lag med den föreslagna utformningen framstår inte som övertygande.⁴

Det ska sägas att majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig över remissen är positiva till utredningens förslag om egenvårdslag. Det ska då samtidigt påpekas att regeringens proposition endast delvis överensstämmer med utredningens ursprungliga förslag.⁵ Utredningen föreslår t.ex. i sitt betänkande bestämmelser om vad som ska gälla i verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) inför, vid och efter en bedömning av att en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras i form av egenvård. I utredningens betänkande föreslås därtill en definition av begreppet egenvårdsbedömning: ”Med uttrycket egenvårdsbedömning avses bedömning att en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård. För tydlighetens skull ska detta också regleras särskilt i den nya lagen.”⁶ Regeringens bedömning är i stället att det inte nu bör införas några närmare bestämmelser i lagstiftningen om skyldigheter för personalen inom hälso- och sjukvården med anledning av en egenvårdsbedömning. Regeringen anser inte heller att begreppet egenvårdsbedömning ska definieras i den nya lagen.⁷

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Lagrådets yttrande över lagrådsremissen Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård, utdrag ur protokoll vid sammanträde 2022-04-09.

⁵ Prop. 2021/22:244 Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård.

⁶ Betänkande av Utredningen om stärkt assistans (SOU 2021:37) Stärkt rätt till personlig assistans – Ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

⁷ Prop. 2021/22:244 Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård.

Det finns emellertid tunga remissinsatser som har invändningar, är tveksamma eller inte ser något behov av den föreslagna lagstiftningen.⁸

Socialstyrelsen är t.ex. tveksam till förslaget. Myndigheten pekar på att utredningen saknar underlag för bestämmelser som ska gälla utanför verksamhet med personlig assistans. Socialstyrelsen efterlyser ett konkret resonemang gällande möjligheter och konsekvenser av att lyfta in föreskrifterna om egenvård i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) alternativt i patientsäkerhetslagen (2010:659).⁹

Organisationerna Fremia (vars medlemmar finns i brukarkooperativ i ideella eller ekonomiska föreningar, ägarledda företag och egna arbetsgivare), Riksföreningen JAG, Jämlikhet, Assistans, Gemenskap (intresseorganisation för assistansanvändare med intellektuella funktionsnedsättningar) respektive Stil (som är ett assistanskooperativ och en förening som utvecklar personlig assistans) anför att de inte ser något behov av lagstiftningen, samtidigt som de inte motsätter sig att lagregleringen genomförs.¹⁰

Region Skåne och Region Västerbotten pekar på vikten av att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram kunskapsstöd och vägledning för hälso- och sjukvården och socialtjänsten avseende viktiga gränsdragningar mellan personlig assistans, egenvård samt hälso- och sjukvård för att säkerställa patientsäkerheten. Regeringen skriver i propositionen att den avser att ge ett sådant uppdrag.¹¹ Den anger emellertid inte när detta ska ske.

Regeringen argumenterar för att det inte går att generellt säga vilka åtgärder som kan utgöra egenvård, utan det måste bedömas av hälso- och sjukvårdspersonal i varje enskilt fall. Egenvård kan vara alltifrån enklare åtgärder som att lägga om sår och ta på stödstrumpor till mer avancerade åtgärder som hemdialys och respiratorvård i hemmet.¹²

Moderaterna anser att Lagrådet när de anför att det saknas överväganden om vilka åtgärder som kan eller inte kan komma i fråga för ett egenvårdsbeslut pekar på en betydande brist i regeringens proposition. Till skillnad från utredningen ser emellertid inte regeringen några relevanta skäl att definiera begreppet egenvårdsbedömning i lag. Det framgår, anser regeringen, av definitionen av begreppet egenvård att det krävs en bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal för att det ska kunna vara fråga om egenvård.¹³

Riksföreningen JAG har starka invändningar mot förslag som innebär att hjälp som ges av någon annan förutsätter att den som får egenvården aktivt medverkar i själva utförandet. Regeringen pekar på att det i dag inte finns något sådant krav på att den enskilde ska medverka aktivt i vårdåtgärderna när det gäller egenvård som utförs med hjälp av någon annan. Regeringen betonar att den definition som nu förs in i den nya lagen inte ändrar på detta.¹⁴

Regeringen trycker på det faktum att att begreppet egenvård nu föreslås regleras på en högre normgivningsnivå än myndighetsföreskrifter inte innebär någon ändring vad gäller vilka typer av åtgärder som kan utföras i form av egenvård. På samma sätt som tidigare följer det av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patientsäkerhetslagen

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid. samt Fremias, Riksföreningen JAG:s och Stils hemsidor.

¹¹ Prop. 2021/22:244 Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

(2010:659) att en åtgärd om vård inte får överlämnas till en enskild under benämningen egenvård om det skulle strida mot god vård och patientsäkerhet.¹⁵

Regeringen påpekar att ”en egenvårdsbedömning görs av naturliga skäl oftast av en läkare eller sjuksköterska. I praktiken torde dock flertalet av de angivna yrkesgrupperna i någon omfattning kunna göra egenvårdsbedömningar. En egenvårdsbedömning är en åtgärd för att medicinskt förebygga, utreda eller behandla sjukdomar eller skador, det vill säga en hälso- och sjukvårdsåtgärd. Redan idag gäller därför att hälso- och sjukvårdspersonal som gör en egenvårdsbedömning ska följa de allmänna bestämmelserna i HSL, patientsäkerhetslagen och patientdatalagen (2008:355)”.¹⁶

Regeringen anser att det viktiga är att om hälso- och sjukvårdspersonal gör en egenvårdsbedömning kommer den nya lagen att vara tillämplig och den därefter vidtagna hälso- och sjukvårdsåtgärden betecknas som egenvård och utförs utanför tillämpningsområdet för hälso- och sjukvårdslagstiftningen och andra lagar som gäller för vårdgivare.¹⁷

Lagrådet har i ett tidigare yttrande anfört att det finns gränsdragningsproblem och oklarheter kring begreppen egenvård och hälso- och sjukvård i samband med regeringens proposition om andning som ett grundläggande behov inom personlig assistans. Lagrådet påpekade t.ex. att Socialstyrelsen saknar bemyndigande att definiera vad som är egenvård och att ange att egenvård inte är hälso- och sjukvård. Lagrådet menade att frågan om vad som faller inom respektive utanför begreppet hälso- och sjukvård bör klarläggas och övervägas ytterligare för att den föreslagna regeln ska kunna tillämpas på ett rättssäkert och förutsebart sätt. Lagrådet ansåg i sitt tidigare yttrande att det bör övervägas om dessa frågor ska regleras i en författning på en högre nivå än i myndighetsföreskrifter.¹⁸

Moderaterna menar att det som ovan redogörs för gällande egenvårdsbedömningar sammantaget visar på att det finns risker att det uppstår godtyckliga och varierande bedömningar som inte främjar rättssäkerheten och den enskildes trygghet att få sin assistans och vård bedömd på samma sätt i hela landet. Nedan i motionen kommer vi särskilt att ta upp frågan om egenvårdsbedömningar och redogöra för vilka åtgärder vi anser att regeringen behöver komplettera sin proposition med för att stärka den enskildes rättssäkerhet och säkerställa att personalen i hälso- och sjukvården t.ex. inte utsätts för onödiga etiska dilemman när det gäller bedömningen av egenvård.

Bakgrund och utgångspunkter

Moderaternas utgångspunkt när vi utformar vår politik är människan. När det handlar om LSS-lagstiftning och personlig assistans innebär det att lagar och regelverk ska utformas så att de människor som behöver samhällets stöd allra mest ska få det. Vi värnar om assistansreformens långsiktiga hållbarhet och legitimitet. Det är politikens uppgift att säkerställa att lagar, finansiering och regelverk lever upp till detta.

Regleringen av rätten till personlig assistans innebär att en första förutsättning för att kunna vara berättigad till personlig assistans är att tillhöra någon av LSS s.k.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

personkretsar. Det är emellertid inte tillräckligt att enbart uppfylla kravet på att tillhöra någon av LSS personkretsar. En ytterligare förutsättning är att den enskilde ska ha stora och varaktiga funktionsnedsättningar som medför behov av hjälp med sina s.k. grundläggande behov.

Det finns såväl stora behov av som möjligheter att utveckla den viktiga frihetsreform som personlig assistans är. Det kommer att kräva ett helhetstänkande där alla delar för att få ihop ett långsiktigt stabilt och hållbart regelverk och organisering kring insatsen personlig assistans är viktiga att få på plats. Det rör såväl lagar som finansiering och rättssäkerhet och ett enhetligt huvudmannaskap, stärkt kvalitet och kontinuitet, säkerställd mångfald och valfrihet, regelbunden tillsyn och uppföljning. Därtill den så viktiga myndighetsutövningen. Allt ska fungera och hänga ihop.

När den borgerliga regeringen införde lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, och lagen (1993:389) om assistansersättning, förkortad LASS, förändrades livet för personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar. Människor som behöver samhällets stöd allra mest fick ökade möjligheter att leva sitt liv efter sina egna förutsättningar med mer inflytande över sin egen vardag.

Assistansreformen är en omfattande och viktig frihetsreform som Moderaterna är stolta över och vill värna och utveckla så att den förblir långsiktigt hållbar. Det är många personer och deras familjer som är beroende av assistansreformen och som ska kunna lita på att stödet finns där när de behöver det som allra mest. Detta ska vara ett långsiktigt åtagande från samhällets sida som kräver förutsägbara regelverk och ett ekonomiskt hållbart finansierat system.

Personlig assistans är en av de tio insatser som regleras i LSS. Med personlig assistans avses ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer. I lagens förarbeten tydliggörs att den enskilda individen kan ges goda möjligheter till självbestämmande och inflytande över sin egen livssituation när stöd och hjälp kan lämnas i form av personlig assistans och anordnas på det sätt som den enskilde finner bäst.¹⁹

Sedan reformen om LSS och personlig assistans genomfördes 1994 har systemet varit föremål för åtskilliga statliga utredningar.²⁰ Skälen är flera och viktiga för att förstå utvecklingen av LSS-reformen, lagstiftningen och framväxande praxis under 1994–2021. Det är alltid lätt att vara efterklok och döma reformers ursprungliga utformning i efterhand. Vi känner oss trygga med att peka på åtminstone sju viktiga skäl till att LSS-reformen med fokus på personlig assistans fortsatt är i behov av utveckling och reformering.

¹⁹ SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

²⁰ SOU 1995:126 Kostnader för den statliga assistansersättningen, SOU 2002:13 Utjämnning av LSS-kostnader, SOU 2004:103 LSS – Särskilt personligt stöd, SOU 2005:100 God kvalitet i personlig assistans – ändamålsenlig användning av assistansersättning, SOU 2006:69 Uppföljning av kostnadsutjämnningen för kommunernas LSS-verksamhet, SOU 2007:62 Utjämnning av kommunernas LSS-kostnader – översyn och förslag, SOU 2007:73 Kostnader för personlig assistans – Skärpta regler för utbetalning, användning och återbetalning av assistansersättning, SOU 2008:77 Möjlighet att leva som andra – Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning, SOU 2012:6 Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning, SOU 2014:9 Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet, SOU 2017:43 På lika villkor! Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen, SOU 2018:88 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen samt SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

För det första finns det behov av att säkerställa att de som har behov av personlig assistans för att kunna ta del av de livsvillkor och vardagsmönster som gäller för människor i allmänhet tryggas långsiktigt. Den grundläggande utgångspunkten är att samhället ska sträva efter normalisering och integrering av personer med funktionsnedsättningar som de viktigaste funktionshinderspolitiska målsättningarna.

För det andra finns det behov av att stärka rättssäkerheten när det gäller vem som ska ha rätt till personlig assistans och vilka villkor som behöver vara uppfyllda. Det handlar t.ex. om situationer gällande rätten till personlig assistans för stöd vid egenvårdsinsatser och föräldraansvaret vid bedömning av barns rätt till personlig assistans.²¹

För det tredje finns det behov av en utredning med fokus på ett enhetligt huvudmannaskap rörande personlig assistans. Stat och kommun gör ibland helt olika bedömningar när det gäller en persons rätt till personlig assistans respektive assistansersättning. Dessa varierande bedömningar har i vissa fall framstått som rättsosäkra och de olika utfallen har skapat oro hos de sökande. Människor har känt sig tvingade att bo kvar i stället för att kunna flytta till en annan kommun på grund av risken att deras behov av personlig assistans kan bedömas annorlunda i den nya kommunen av exempelvis budgetmässiga skäl. Det delade huvudmannaskapet leder till olika bedömningar och inbyggda incitament att övervältra kostnader mellan stat och kommun. Det begränsar friheten för människor som är i behov av personlig assistans och urholkar därmed den frihetsreform som assistans utgör.

För det fjärde finns det behov av att säkerställa en långsiktig och hållbar ekonomisk finansiering och rimlig kostnadsutveckling rörande personlig assistans. Det är tre faktorer som framför allt avgör utvecklingen av kostnaderna gällande personlig assistans. Det handlar om antal människor som beviljas assistansersättning, därutöver antalet assistanstimmar som beviljas per person samt vilken ekonomisk ersättning per assistanstimme som lämnas till de aktörer som utför insatserna och därutöver de administrativa kostnader som uppstår i samband med prövning, omprövning och överprövning av ansökningar (domstolarnas prövning av överklaganden) samt för tillståndsgivning, tillsyn och uppföljning.²²

För det femte finns det behov av skärpta insatser för att få bukt med och helt stoppa den organiserade brottsligheten kring assistansersättning samt det fuskande och överutnyttjande som missbrukar avsikten med assistansreformen. Nationellt underrättelsecentrum visar t.ex. i en rapport att det förekommer systematisk organiserad brottslighet i syfte att ta hand om skattebetalarnas pengar som är avsedda för personlig assistans.²³ Det handlar om allvarliga systemfel och det finns ett stort behov av att förändra lagstiftning och regelverk samt att förbättra uppföljning och tillsyn av assistansverksamheten. Allt oupptäckt fusk är förlorade skattekrönor – resurser som i stället kunde ha använts till att utveckla välfärden för alla med behov av assistans, vård och omsorg.

För det sjätte finns det omfattande behov av förbättrad uppföljning, tillsyn och utvärdering i syfte att stärka kvalitet, kostnadskontroll och valfrihet inom personlig assistans. Syftet med personlig assistans är att människor ska kunna leva självständiga liv – det värnar vi om och vill utveckla.

²¹ SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och tryggare sjukvårdande insatser.

²² SOU 2018:88 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen.

²³ Rapport från Nationellt underrättelsecentrum, 2020-09-23.

För det sjunde finns det behov av att utforma lagar, ramar och regelverk som förmår åstadkomma välbalanserade prioriteringar och avvägningar med utgångspunkt i de totala samhällsekonomiska effekterna av LSS-reformen med fokus på personlig assistans och vad denna reform bidrar med gällande bl.a. förbättrad livskvalitet, individuell frihet och stärkt arbetslinje.

Det är också värt att notera att den borgerliga regeringens ursprungliga LSS-proposition var otydlig. Det delade huvudmannskapet gällande personlig assistans leder bl.a. till att stat och kommun försöker vältra över ansvaret för kostnader på varandra. Det är djupt olyckligt. Det medför bl.a. integritetskränkande utredningar såsom klockning av toalettbesök och av andra liknande nödvändiga behov för att avgöra om de grundläggande behoven uppgår till 20 timmar per vecka. Det blir ett system som varken respekterar individens integritet eller är långsiktigt effektivt.

Moderaternas utgångspunkt är att alla människor är olika men lika mycket värda. Sverige ska leva upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Det var den förra borgerliga regeringen som efter riksdagens godkännande ratificerade konventionen.²⁴ Det innebär ett viktigt ansvar att personer med funktionsnedsättningar eller funktionsvariationer, beroende på vilket uttryck man önskar använda, ska ha samma mänskliga rättigheter som alla övriga människor. Varken mer eller mindre. Det är ett långsiktigt förpliktande.

Fem reformer för en långsiktigt hållbar personlig assistans av hög kvalitet

Det finns stora behov av och möjligheter att utveckla den viktiga frihetsreformen som personlig assistans är. Det kommer emellertid att kräva ett helhetstänkande där alla delar som behövs för att få ihop ett långsiktigt stabilt och hållbart regelverk och organisering kring insatsen personlig assistans är viktiga att få på plats. Det rör såväl lagar som finansiering. Det handlar om behoven av stärkt rättssäkerhet och ett enhetligt huvudmannskap, stärkt kvalitet och kontinuitet, säkerställd mångfald och valfrihet samt regelbunden tillsyn och uppföljning. Därtill den så viktiga myndighetsutövningen. Allt ska fungera och hänga ihop. Det krävs ett helhetstänkande för att utveckla assistansreformen och det är viktigt för långsiktigheten, rättssäkerheten och hållbarheten att undvika förslag som innebär särlösningar eller undantagsregler. Arbetet med detta måste börja nu.

Inför en tydlig definition av begreppet egenvårdsbedömning i lagen om egenvård

Regeringen anser inte att begreppet egenvårdsbedömning ska definieras i den nya lagen om egenvård. Lagrådet har anfört att det finns gränsdragningsproblem och oklarheter kring begreppen egenvård och hälso- och sjukvård. Enligt Lagrådets mening borde det övervägas att reglera dessa frågor i en författning på en högre nivå än i myndighets-

²⁴ Den 4 december 2008 beslutade regeringen att ratificera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

föreskrifter. Utredningen om stärkt assistans föreslog i sitt betänkande en definition av begreppet egenvårdsbedömning i lagstiftningen.²⁵

Moderaterna menar att det i samband med egenvårdsbedömningar finns risker att det uppstår godtyckliga och varierande bedömningar som inte främjar rättssäkerheten och den enskildes trygghet att få sin assistans och vård bedömd på samma sätt i hela landet. Moderaterna föreslår att det i lagen om egenvård införs en tydlig definition av begreppet egenvårdsbedömning i syfte att underlätta en jämlik och rättssäker bedömning i hela landet.

Säkerställ en rättssäker individuell prövning

Moderaterna anser att alla individer ska ha rätt till en individuell rättssäker prövning rörande personlig assistans och bedömning av egenvård. En egenvårdsbedömning är i grunden en hälso- och sjukvårdsåtgärd. Det finns emellertid uppenbara gränsdragningsproblem mellan personlig assistans, egenvård och hälso- och sjukvård. Denna problematik måste redas ut och klargöras. Moderaterna föreslår att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att analysera möjligheter och konsekvenser av att lyfta in egenvårdsföreskrifter i lagstiftningen i syfte att säkerställa en rättssäker individuell prövning.

Moderaterna föreslår därtill att regeringen ska ge i uppdrag att ta fram förslag som syftar till att stärka individens rätt att få sin överklagan rörande beslut om assistans prövad mer skyndsamt än i dag och att ojämlikheten i väntetider mellan olika förvaltningsrätter ska minska. Väntetiden på att få sin överklagan prövad varierar högst avsevärt i dag. Skillnaden mellan den förvaltningsrätt som behandlar överklagan snabbast respektive långsammast är omfattande. Den långsammaste domstolen tar mer än dubbelt så lång tid på sig mätt som genomsnittlig väntetid (elva månader jämfört med fem månader). Den genomsnittliga väntetiden i Sverige är över ett halvt år. Det handlar ofta om människor som är i behov av hjälp alldeles oavsett om de lever upp till lagstiftningens och regelverkens krav på rätt till statlig assistansersättning eller kommunalt beviljad personlig assistans. Det är därför viktigt att processen med överklaganden sker skyndsamt.

Barnets bästa ska tydliggöras

Moderaterna driver i riksdagen konkreta lagförslag, gemensamt med andra riksdagspartier, i syfte att säkerställa att barnets bästa sätts främst vid beslut om t.ex. fortsatt placering i familjehem och vårdnadsöverflyttning. Regeringen har passivt i sju år låtit konkreta färdigutredda lagförslag ligga kvar i byrålådan på Socialdepartementet som rätt genomförda skulle stärka utsatta barns trygghet.

Det är regeringens bristande hantering och ovilja att ta den hand som oppositionspartierna i riksdagen sträckt fram i syfte att samarbeta för att stärka barnens bästa i lagstiftning som gör att det pågår parallella utredningar och lagstiftningsarbeten. Detta har medfört att det blivit mycket rörigare och stökigare än önskvärt.

Ett ytterligare tecken på regeringens ovilja att i praktisk handling agera för att säkerställa barns bästa är regeringens bedömning att det inte behövs någon särskild

²⁵ SOU 2021:37 Stärkt rätt till personlig assistans – ökad rättssäkerhet för barn, fler grundläggande behov och trygga sjukvårdande insatser.

bestämmelse om att barnets bästa ska beaktas gällande personlig assistans. Regeringen motiverar detta med att barnets bästa ska beaktas vid en individuell prövning, vilket framgår av såväl 6 a § LSS som barnkonventionen, som Sverige infört i lagstiftningen.

I Sverige saknar barn en instans dit man kan vända sig om man behöver ha stöd att driva sin talan för att hävda sina rättigheter eller få upprättelse. I barnkonventionen innebär det tredje tilläggsprotokollet en klagomekanism. Det är 46 länder, varav 26 i Europa, som har tillträtt detta tredje tilläggsprotokoll, och våra grannländer Danmark och Finland hör till dessa länder.

Barns rättigheter ska utvecklas och stärkas. Om detta råder det ingen politisk konflikt i Sverige. Det är på vägen dit som olika partier har olika lösningar och prioriteringar. Alla barn ska ges bästa möjliga förutsättningar att forma sitt eget liv efter sina förutsättningar och förhoppningar. Alla barn ska ha möjlighet att göra sin egen livsresa och inte med automatik ärva sina föräldrars.

Barnperspektivet innebär att ansvarig beslutsfattare inför ett beslut eller en åtgärd ska överväga om det berör barnen och i så fall på vilket sätt. Att anamma ett barnperspektiv handlar om attityder, kunskap och arbetsätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare som ska bemötas med respekt i alla sammanhang.

Moderaterna föreslår att regeringen ger i uppdrag att, i en bred översyn av LSS-lagstiftningen och i samband med att ett arbete genomförs i syfte att klargöra att egenvårdsbedömningar kan ske på ett rättssäkert, likvärdigt och jämlikt sätt i hela landet, tydliggöra barnets bästa i samband med beslut om egenvårdsbedömningar.

Ett enhetligt huvudmannaskap

Moderaternas utgångspunkt när vi utformar vår politik är att vi värnar om assistansreformens långsiktiga hållbarhet och legitimitet. Rätten till personlig assistans ska värnas. I dag är huvudmannaskapet för personlig assistans delat mellan stat och kommun, vilket har medfört problem. Kommun och stat har i vissa fall gjort olika bedömningar när det gäller en persons rätt till personlig assistans respektive assistansersättning.

Det delade huvudmannaskapet för personlig assistans möjliggör övervältring av kostnader, skapar otydliga ansvarsgränser, skapar inte några incitament att utveckla andra stödformer samt leder till brister i insyn och uppföljning. Som en följd av detta kan personer få insatser som brister i kvalitet, som inte är säkra, som inte är anpassade till den enskildes behov och som är mer kostsamma än nödvändigt.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet lade mot denna bakgrund under det förra riksmötet fram ett gemensamt utskottsinitiativ om att regeringen skyndsamt ska ta initiativ till en utredning med målsättningen att få på plats ett statligt helhetsansvar för personlig assistans.

Socialutskottet slog i sin behandling av utskottsinitiativet fast:

Riksdagen tillkännager för regeringen att den skyndsamt ska ta initiativ till en utredning som har ett statligt helhetsansvar för personlig assistans som målsättning. Utredningens förslag ska öka rättssäkerheten och kontinuiteten för personer med omfattande funktionsnedsättning som är i behov av personlig assistans. Utredningen ska vidare säkerställa att de personer som idag har ett kommunalt beslut om personlig assistans ska bibehålla sin rätt till assistans när staten blir ensam huvudman och att de ska omfattas av det rådande omprövningsstoppet för assistansersättning. Utredningen ska presentera lagförslag för regeringen senast våren 2022. Regeringen

ska återkomma till riksdagen med lagförslagen så att de kan träda i kraft före valperiodens slut.

Dåvarande regeringspartier, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, reserverade sig mot beslutet.

Nu har emellertid regeringen tillsatt en bred utredning som ska analysera för- och nackdelar med ett eventuellt förändrat huvudmannaskap. Utredningen ska dels föreslå hur ett statligt huvudmannaskap kan utformas, dels överväga förslag till alternativa lösningar till ett statligt huvudmannaskap. Utredningen ska redovisa uppdraget senast den 1 mars 2023. Det innebär att någon reform om statligt huvudmannaskap knappast kan vara på plats före 2025. Detta bidrar till fortsatt osäkerhet kring hanteringen av enskildas behov av rättssäkerhet och likvärdighet i bedömningen av personlig assistans.

Moderaterna föreslår att regeringen ska fullfölja riksdagens tillkännagivande om att skyndsamt genomföra en utredning som har ett statligt helhetsansvar för personlig assistans som målsättning. Ett enhetligt huvudmannaskap kommer att underlätta egenvårdsbedömningar och att kunna väga in barnets bästa i dessa bedömningar på ett jämlikt, rättssäkert och enhetligt sätt i hela landet.

Ta fram metodiska kunskapsstöd och vägledning avseende bedömningar och gränsdragningar mellan personlig assistans, egenvård och hälso- och sjukvård

Region Skåne och Region Västerbotten pekar på vikten av att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram kunskapsstöd och vägledning för hälso- och sjukvården och socialtjänsten avseende viktiga gränsdragningar mellan personlig assistans, egenvård samt hälso- och sjukvård för att säkerställa patientsäkerheten.

Lagrådet pekar på vikten av att det finns gränsdragningsproblem och oklarheter kring begreppen egenvård och hälso- och sjukvård. Lagrådet menar vidare att frågan om vad som faller inom respektive utanför begreppet hälso- och sjukvård bör klargöras och övervägas ytterligare för att den föreslagna regeln ska kunna tillämpas på ett rättssäkert och förutsebart sätt.

Regeringen skriver i propositionen att den avser att ge ett sådant uppdrag att ta fram kunskapsstöd för frågor kring egenvård och personlig assistans.²⁶ Den anger emellertid inte när detta ska ske. Regeringen påpekar därtill att den anser att det redan finns grundläggande bestämmelser om dokumentation och uppföljning av en egenvårdsbedömning.²⁷ Moderaterna föreslår att regeringen skyndsamt ger Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram metodiska kunskapsstöd och vägledning avseende bedömningar och gränsdragningar mellan personlig assistans, egenvård och hälso- och sjukvård. I detta uppdrag ska bl.a. ingå att klargöra och tydliggöra hur egenvårdsbedömningar ska planeras, dokumenteras, följas upp och utvärderas.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

Ulrika Jörgensen (M)

John E Weinerhall (M)

²⁶ Proposition 2021/22:244 Stärkt rätt till personlig assistans vid behov av egenvård.

²⁷ Ibid.

Noria Manouchi (M)

Ann-Britt Åsebol (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Mats Sander (M)